

АБАГУЛЬНЕННЕ ПА ТЭМЕ “ЗА СМУГОЙ СТАГОДДЗЯЎ”
ЛІЧБАВАЯ РАБОТА
V КЛАС

Прыкметы – 1.

Загадка - 2.

“Нарач” - 3.

“Залаты птах” – 4.

“Пестунь” - 5.

Прыказка - 6.

“Разумная дачка” – 7.

“Музыкі” - 8.

1. Паўзе чарапаха – сталёвая рубаха.
2. Вырваўся птах і паляцеў без яблыка.
3. Ноч без расы – дзень з дажджом.
4. Воўк зарадаваўся і пайшоў з сабакам да людзей служыць.
5. Так, пад галодны энк малога і вярнуліся хлопцы дадому.
6. Студзень мяце – ліпень залье.
7. Ідзе без ног, б’е без рук.
8. Нічога, тата. Як-небудзь перахітрым пана.
9. Не можаш дапамагчы, то лепш памаўчы.
10. Ваўкі-бацькі счулі людзей, але логавішча не пакінулі.
11. Спрытна і ўмела ўхапілася яна за карму і, адштурхнуўшыся ад берага, села ў човен,
12. Прыгожая кветка вырасла ў дзікім краі.
13. З разумнаю галавою і рукам лёгка.
14. Нават ад коней з карэтай адрокся.
15. Ніколі не чулі лясныя насельнікі такога канцэрта.
16. Забірай сваіх братоў, толькі больш не пускай у маё каралеўства.
17. Калі яны пастарэлі, гаспадары павыганялі іх з дамоў.
18. Відаць, вы цяжкую людзям службу служыце.
19. Смяецца, відаць з яго гэтае дзяўчо.
20. Кожную раніцу ў сад ходзяць, глядзяць, ці цэлыя яблыкі.
21. У нашай хаце нейкая невядомая сіла пасялілася.
22. У гушчары старых бароў, як сляза, што ўпала з неба, блішчала возера.
23. Засталася малоё ваўчанё ў старым логавішчы сіратой.
24. Лажыцца вусаты, устае гарбаты.
25. З кута ў кут і вечар ттут.
26. Грымоты ў верасні – на цёплую восень.
27. Човен з дзяўчынай адплываў усё далей і далей, потым зусім знік.
28. Моцна парыць - на дождж.
29. Птушка моцная крыламі, а чалавек дружбаю.
30. А Нара тым часам з пакунка дастала смалякі.
31. Усю ноч бушавала возера.
32. Бывала, сядзе на беразе, на гусельках грае і спявае.
33. Пачаў ужо воўк у вароты заходзяць, аж бачыць ён, што ў сабакі на шыі поўсць выцёртая.
34. Хто бацьку з маці зневажае, той дабра не знае.
35. Вярнуўся пан з-за мяжы і дачуўся, што прыёмная дачка без яго суд учыніла.

36. Летам моцны вецер – на дождж.
37. З бярозы многа соку – да мокрага лета.
38. Выгнаў бацька старэйшых сыноў з дому, а з Іванам і цяпер жыве.
39. Маленькае, залаценькае, усё поле асвеціць.
40. І зразумелі хлопцы, што прыцёгся сюды стары воўк на покліч малога.
41. Я адпомсціла, пан, за Андрэйку, за яго бацьку.
42. Знайшлі парабкі логавішча з ваўчанятамі.
43. А сябры пасяліліся ў той хатцы і сталі жыць-пажываць.
44. Малады сілу паказвае, а стары спосабу шукае.
45. Гром у кастрычніку-будзе зіма без снегу.
46. Згода будзе, нязгода руйнуе.
47. Круглы хлявец поўны белых авец.
48. Усё лета ахоўваў ён падкідыша, карміў, пеставаў малога.
49. Табе толькі спяваць у маіх пакоях.
50. Удзень жа я на ланцугу сяджу, дык вось ланцугом і выцер крыху поўсць.
51. Захапіўшыся спевамі, артысты не заўважылі гэтага.
- 52). Як убачыў Іван птаха злодзея, дык і на перасцярогу забыўся.
53. Пачуў гэта пан, усхапіўся на ногі, што толькі яго і бачылі.
54. Панскія служкі людзей білі, дапытваліся, дзе Нара.
55. Ідзеш на дзень, хлеба бяры на два.
56. Сонца заходзіць у хмарку – на дождж.
57. Пачалі яны, ды яшчэ з сабакамі, хадзіць да тых ваўчанят.
58. Пакланілася яна пану ды папрасіла, каб перад шлюбам адной пабыць.
59. Без ног бяжыць, без вачэй глядзіць.
60. Вечарам нараджаецца, ноч жыве, а раніцай памірае.
61. А тым часам разбойнікі ў лесе разважаюць, хто гэта іх так перапалохаў.
62. Улетку кожны кусцік начаваць пусціць.
63. Людзі пачалі будавацца непадалёку ад былога логавішча, і парашылі назваць вёску Пестунь.

ЛІТАРАТУРНАЯ ВІКТАРЫНА ПА КАЗКАХ, ПАДАННЯХ, ЛЕГЕНДАХ V КЛАС

1. “Разумная дачка”	6. “Нямоглы бацька”.	10.”Зачараваная гаспадарка”.
2. “Залаты птах”.	7. “Ля вогнішч начлежных”.	11.”Падслуханая казка”.
3. ”Музыкі”.	8. “Крыніца”.	
4. “Нарач”.	9.”Чужое багацце”.	
5. “Пестунь”.		

Пазнай твор па радках:

1. Асірацела старая гара, пераляцеў кудысь салавейка.
2. Адвозіў чалавек у лес старога бацьку і ведаў:ягонья дзеці тое самае зробіць з ім.
3. Пан стаіць на ганку і дзівіцца-зноў перахітрыла яго беднякова дачка.
4. Пачуў гэтыя словы салдат, і адразу памяць да яго вярнулася.
5. Набраў Іван цэлы жмут лучынак і пайшоў на варту.
6. Аднаго малога бацькі пакінулі, відаць, не змаглі, а мо і не паспелі забраць з сабой.
7. Прыйшлі яны ў цёмны лес, браты забілі Івана, а самі пабеглі дамоў.
8. Ну, дык бывай, сабака... Не пайду да людзей жыць.
9. Адгадаў, пане: няма нічога сыцей за зямлю, бо яна ўсіх корміць.
10. Чуў гэту легенду я часта ад гатаўскіх сосен і ад рыбакоў.
11. Дзяўчына ж крылатаю чайкай з тых год..., шукаючы мілага, кружыць.
12. Малодшы - у жыце хрышчоны, у лузе спавяданы, хлебам гадаваны.
13. Прыгрэла сонейка, зазьялі кропелькі дарагімі каменнямі і зніклі.
14. Цёмныя хвалі з белымі баранчыкамі ішлі адна за адной.
15. Знайшлі аднойчы парабкі на ўзлеску логавішча з трыма ваўчанятамі.
16. Ты пачакай іх да канца вінаваціць. Страшэнна цяжка жылі тыя дзікія людзі.
17. З той пары ў Гаўрылы павялася зноў гаспадарка.
18. Дзяўчына слухала, любавалася кветкамі і не магла выбраць лепшую.
19. Калі яны пастарэлі, гаспадары павыганялі іх з двароў.
20. Пачуў гэта пан, усхапіўся на ногі і так драпануў, што толькі яго і бачылі.
21. Бывала, сядзе на беразе, на гусельках грае і спявае.
22. Аклікнула мілага-глуха ўдалі ёй бор адказаў гулам-стогнам.
23. Не стану хітраваць, ёсць у казцы святая няпраўда, але ёсць і намёк.
24. І цяпер існуе звычай: калі наступіш на 12 маргарытак, вясна надыдзе раней.
25. Яна ўжо ведала, якую кветку будзе маляваць.
26. Гэта ён падкінуў чужое шчасце, каб разлад быў.
27. Але раптам...”Ёсць ён! Ёсць агонь!” Бяжыць ён на агонь.
28. А чым жа, матуля, гэта кепска? Ну і пайду, ну і пабягу ў другіх берагах.
29. Але часы змяняліся, і часам нейкі смутак ахопліваў гару.
30. І крык яе вецер нясе ўдалячынь над хвалямі поўнага зьяння.
31. Ніколі не чулі лясныя насельнікі такога канцэрта.
32. Прыслужнікі звязалі Андрэя і павязлі ў маёнтак.
33. Работа наша-уночы двор пільнаваць.
34. Выгнаў бацька старэйшых сыноў.
35. Нічога Іван не ўзяў з сабою. Толькі ўзяў трэцяе пяро.
36. Бывай, маё сэрца і шчасце, бывай! Не бойся, я хутка вярнуся.

37. І быў той Гнат самы большы гад.
38. З дня ў дзень, з года ў год працай славіў свой род.
39. І яны заспявалі сваю песеньку: “Сонейка зьяе, ветрык вее... Няма той сілы, што б разлучыла з табой.
40. Толькі невясёлы Іванка. Увесь час турбуецца ён з-за сляпой дзяўчыны.
41. Людзі... пачалі будавацца непадалёку ад былога логавішча.
42. Пакланілася яна пану ды папрасіла, каб перад шлюбам адной пабыць.
- 43). Што ж, ідзі! Гаспадар і цябе гэтак жа карміць будзе.
44. А ў чалавека таго ні хлеба, ні да хлеба.
45. Мы цвіцём з ранней вясны да позней восені, і няма ў свеце краіны, дзе нельга было б нас сустрэць.
46. Ды вось бяда якая, бегла на паляванне, а трапіла ў яму.
47. Пакуль сыны былі ў свеце, Гаўрыла дошак нагабляваў, труну зрабіў.
48. Пасля гэтых слоў разбойнікі падхапіліся са сваіх месцаў і назаўсёды пакінулі абжытыя мясціны.
49. Выняў капсулу, пагражае ўсё атруціць.
50. Удзнь жа я на ланцугу сяджу, дык вось ланцугом і выцер крыху поўсць.
51. Шануйце дабрыню, хай і слабую.
52. А яшчэ казалі людзі, што ў вёсцы жыла дзяўчына-сіраціна.
53. І яшчэ скажу табе адно: калі ты пачуеш, як здрыганецца зямля, дык хутчэй старайся перарэзаць абвал.
54. Спыніліся ў кустах і бачаць: каля логавішча ляжаць кавалкі мяса.
55. Здзівіўся пан: не можа быць, каб беднякова дачка агадала загадку.
56. Не верыцца мне, што ў глушы сасняка магла ты расці пад страхой мужыка нябачная папараць-кветка.
57. Не шукай ты лепш братоў, бо яны цябе са свету звядуць.
58. Усім спадабалася такая прапанова, бо кожны з іх у душы лічыў сябе артыстам.
59. Няхай сабе не такі тлусты буду, ды затое на волі.
60. Хто бачыў яе, той забыць век не мог красы яе светлай дзявочай.
61. Не дзіва, што тут кіпела жыццё, бо кожнаму хацелася стаць бліжэй да вады.
62. І так памёр Закон стары. І так стаў новы Закон.
63. Свята памятала яна матчын завет.
64. Добра, добра, а потым як здарыцца, хоць у бубен бі.
65. Дзяўчынка добра малявала, да таго ж ведала і любіла мноства розных кветак.
66. Кожная кветка мае сваю вабнасць, але калі б мне прапанавалі на выбар, выбраў бы маргарытку.
67. Сказаў бацька сынам: “Не ешце дармавога хлеба-бокам выйдзе”.
68. Бядуе сірата, не ведае, як калодзежу дапамагчы.
69. Забыў ты, што “сіроцкія слёзы дарма не мінаюць, пападуць на белы камень-камень прабіваюць.”
70. Калі б ты пачакала, дык яны зліліся б з табою..., тады б вы сталі магутнай ракой.
71. Я вольнаю птушкаю вырасла тут. Жыве тут мой суджаны мілы.
72. Забіць ваўчанё-бацькі абавязкова пачнуць помсціць, забраць у вёску таксама небяспечна.
73. ” Жывую не возьмеце, ”- крыкнула ворагам дзяўчына і кінулася да возера.
74. Воўк зарадаваўся і пайшоў да людзей служыць.
75. У нашай хаце нейкая невядомая сіла пасялілася.

ЛІТАРАТУРНАЯ РАБОТА

V КЛАС

З ЯКОГА ТВОРА РАДКІ?

1) П. Броўка “Калі ласка”.	12) Я. Колас “Крыніца”.
2) У. Караткевіч “Бацькаўшчына”.	13) У. Караткевіч “Нямоглы бацька”.
3) Казка “Разумная дачка”.	14) П. Сіняўскі “Зачараваная гаспадарка”.
4) Казка Залаты птах”.	15) М. Багдановіч “Зімой”.
5) Казка “Музыкі”.	16) Я. Колас “Песня ляснога жаваранка”.
6) Легенда “Нарач”.	17) Я. Колас “На рэчцы”.
7) Легенда “Пестунь”.	18) П. Броўка “Кропля”.
8) Загадкі.	19) А. Грачанікаў “Верасень”.
9) Прыказкі.	20) У. Караткевіч “Лісце”.
10) Прыкметы.	
11) М. Танк “Ля вогнішч начлежных”.	

1. Сівенькая, маленькая, а ўвесь свет абшывае.
2. Вырасла ў таго чалавека ў садзе яблынька, а на ёй-залатыя яблыкі.
3. Цёплы дождж вясновы! І не вельмі буйны, і не рэдкі-на сады, на пушчы, на палеткі.
4. Толькі свае песні спявае ён у бязлюдных мясцінах, дзе рэдка бывае чалавек і мала хто чуе іх.
5. Студзень мяце-ліпень залье.
6. Але крынічка была такая скромная, такая сарамяжлівая, што нават не звярчала ўвагі на сябе самую.
7. Мароз бязжаласны і люты! Хоць ты звязаў і крэпка путы, скаваў і рэчкі, і азёры, і ўсё заціснуў пад запоры.
8. Зноў верасень – запаслівы грыбнік – шчыруе па імшастых баравінах.
9. Такі быў Закон. І хто Закона трымаўся, таго хвалілі. А хто не трымаўся, таго маглі выгнаць у дзікую пушчу.
10. Родная зямелька – як зморанаму пасцелька.
11. Як песня, з галін злятае лісце, лісце, сто лісцяў.
12. Жылі-былі асёл, сабака, кот і певень. Калі яны пастарэлі, гаспадары павыганялі іх з двароў.
13. Без ног бяжыць, без вады глядзіць.
14. З тым і жыў Гаўрыла (пад Полацкам). Ад вяселля да наваселля, ад радзін да хрэсьбін, ад свята сонца да свята марозу.
15. Дождж прарваўся з ветрам у спякоту, па пясках ударыў буйным шротам.
16. Ніхто з дамашніх не згадае, чым рэчка Костуся займае, якая іх звязала сіла, і чым яна так хлопцу міла.
17. У нетрах, у самай глушы сасняка, стаяла малая хаціна; жыла ў той хаціне дачка лесніка, жыла прыгажуня Галіна.
18. Дагарэў за брамай небакрай, месяц паміж воблачкаў плыве. Выйду зноў, як у мінулы май, басанож прайдуся па траве.
- 19.- Калі ласка! – нашай роднай мовы шчырыя і ветлівыя словы.
20. Красавік з вадою – травень з травой.
21. Узрываўце ж іх санямі, коні! Звіні, вясёлых бомаў медзь! Вакол лятуць бары і гоні, у грудзях пачала кроў кіпець.
22. Здароў, марозны, звонкі вечар! Здароў, скрыпучы, мяккі снег!

23. У любімай мове, роднай, наскай, ах, якія словы: “Калі ласка!”
24. У гушчары старых бароў, як сляза, што ўпала з неба, блішчала вялікае возера. Вельмі прыгожае яно было.
25. - Эх, неразумнае дзіцятка! – сказала гара. – Гэта толькі павярхоўнаму воку не відно нічога. Зямля жыве, у яе жыцці многа змен.
26. Знайшлі аднойчы парабкі на ўзлеску логавішча з трыма малымі ваўчанятамі. Толькі чапаць іх не сталі.
27. Здзівіўся пан: не можа таго быць, каб такая малая беднякова дачка адгадала яго загадкі. Захацелася яму паглядзець на разумную дзяўчыну.
28. Правільна ён зрабіў, пераступіўшы такі Закон. Болей таго не будзе. Шануйце дабрыню, хай і слабую. Шануйце мудрасць, хай сабе нямоглую. Насіце на руках бацькоў.
29. Птушка моцная крыламі, а чалавек дружбаю.
30. Найсмачнейшы хлеб ад сваёй працы.
31. Прашумеў, суняўся, ціха стала. І слязінка кожная зайграла.
32. Марозік крэпіць, лёд таўшчэе, і рэчка вольная няме, да дна вадзіца вымярзае, і ходу бедная не мае.
33. Мелодыя ж спеваў надзвычай прыгожая і такая чоткая, такая выразная, што яе можна палажыць на ноты.
34. Мяцель не вее, сціхнуў вецер, і волен лёгкіх санак бег.
35. Адна ўцеха ў Гаўрылы: сыны як волаты выраслі. Два старэйшыя – разумныя, і малодшы – у жыцце хрышчоны, Алесем нарачоны.
36. З той пары ў Гаўрылы павялася зноў гаспадарка, і не была больш карова казой, а сякера – касой.
37. Дзяўчына ж крылатаю чайкай з тых пор і ў цёплыя ранкі, і ў сцюжу над люстрам азёраў, прасторамі вод, шукаючы мілага, кружыць.
38. А яшчэ казалі людзі, што ў вёсцы жыла дзяўчына-сіраціна Найрыта, аднавяскоўцы звалі яе Нарай.
39. Худы воўк хадзіў каля вёскі і сустрэў тлустага сабаку. Воўк пытаецца ў сабакі: “Скажы, сабака, дзе вы корм бераце?” Сабака гаворыць: “Людзі нам даюць”.
40. А вакол травіцы роснай рай і бярозак белая сям’я. Мой чароўны беларускі край, бацькаўшчына светлая мая!
41. І людзі зарагаталі. А Гнат аддаляўся ў пушчу, як камяк былой нянавісці. І так памёр Закон стары. І так стаў новы Закон.
42. Восень прайшла пералескамі па няголеным ржышчы ніў, чырвонымі арабескамі лісце лес ураніў.
43. Людзі пачалі будавацца непадалёку ад былога логавішча і парашылі назваць вёску Пестунь.
44. Не кравец, а ўсё жыццё з іголкамі ходзіць.
45. Вечарам нараджаецца, ноч жыве, а раніцай памірае.
46. Ластаўкі нізка лётаюць – дождж будзе.
47. Грымоты ў верасні – на цёплую восень.
48. Усякая птушка сваё гняздо бароніць.
49. Згода будзе, нязгода руйнуе.
50. За адно імгненне, за хвіліну перамыў лістоту на галінах, пачапіў на кожнае ігліцы па адной засмучанай слязінцы.
51. Дык вось чым рэчка хлопцу міла, чым так яго прываражыла.

52. Глянъ на зямлю залатую, пшчотную, сумную, чыстую, нехта па ёй вандруе, у паветра ўзнімаючы лісце.
53. І гронкі ацяжэлыя каліны насыціліся сокамі спаўна. Мне даспадобы верасень заўжды.
54. Пан стаіць на ганку і дзівіцца – зноў перахітрыла яго беднякова дачка.
55. Дык гэта ж ты, мусіць, мой меншы сын Іван?
56. Не дзіва, што каля крынічкі кіпела жыццё.
57. Сышліся ў лесе гэтыя бяздомныя, пазнаёміліся, пачалі думаць, як на свеце ім жыць. Асёл унёс прапанову: “Давайце паспрабуем стаць музыкамі”.
58. Прыгрэла сонейка, заззялі кропелькі дарагімі каменнямі і зніклі.
59. Зірнула дзяўчына ў люстэрка, а ў ім высокае сонца яснее, і хвалі ўскіпаюць прыбоем крутым, і чайка над возерам рэе.
60. Праязджаў вёскаю пан, стары ўдавец. Слухаў дзівосную песню і сказаў: “Прыгожая кветка вырасла ў дзікім краі”.
61. - Калі ласка, цёплы дождж вясновы! І не вельмі буйны, і не рэдкі – на сады, на пушчы, на палеткі.
62. Хто бацьку з маці зневажае, той дабра не знае.
63. І таму, што я ў ім нарадзіўся. У верасні мне свет увесь адкрыўся.
64. Залацістае лісце, сто лісцяў, дзесяць лісцяў, ліст.
65. Зноў вясна, і жаль знікае зноў. Ціха цмокае ў сне рака. О, як добра, як прыгожа жыць!
66. Крынічка пачула, як пад ёй здрыганулася зямля, цяжкая глыба адарвалася ад гары-маці і загарадзіла ёй дарогу.
67. Глядзіш – на рэчку ён шыбуе і лёд сякеркаю мацуе.
68. Пачуў гэта пан, усхапіўся на ногі і так драпануў, што толькі яго і бачылі.
69. Адвозіў чалавек у лес старога бацьку і ведаў: ягоныя дзеці тое самае з ім зробяць.
70. Як мары, белыя бярозы пад сінявой начной стаяць.
71. Разбойнікі пакінулі абжытыя мясціны, а сябры-музыкі пасяліліся ў той хатцы.
72. – Ну, дык бывай, сабака, - сказаў воўк. – Не пайду да людзей служыць.
73. Мастак-музыка змог бы выканаць на скрыпцы, але афарбоўкі яе тонаў не патрапіць перадаць ніякі музычны інструмент.
74. Снуючыся высока ў небе, раняла птушка мяккія, ласкавыя мелодыі.
75. Перад тым, як звонка ў лозах пець, прачышчае горла салавей. Лашчыцца трава да босых ног.
76. Хлопец кажа дарагой дзяўчыне:”Калі ласка! Будзеш гаспадыняй! Эх, жыццё збудуем мы прыгожа!
77. У вадзе нараджаецца, а вады баіцца.
78. І яны заспявалі сваю песеньку:”Сонейка ззяе, ветрык вее. Бусел клякоча над галавой.”
79. ”Не стой ты, хлопец, пры аконцы: з акна, як з зяўры, дзьме бясконца! Зноў будзеш кашляць,”- кажа маці. А хлопцу ўжо абрыдла ў хаце.
80. Ачнулася толькі пад вечар яна ў змрочным палацы Барыны, з бядой сваёй безуцешнай адна, у лютай няволі дзяўчына.
81. Сірата Ганначка ранішняю малітву заўсёды заканчвала словамі:”Святы Божа! Святы моцны! Святы Бессмяротны! Даруй нам правіны нашы!”
82. Мароз – паважны. Як вяльможа, знасіць свавольніцтва не можа, і на той час, як ён пануе, па небе хмарка не вандруе. Усё ціха, мёртва, нерухома.
83. Прыгожыя мары – летуценні раптоўна перабіліся. Крынічка пачула, як пад ёй здрыганулася зямля, цяжкая глыба адарвалася ад гары-маці і загарадзіла ёй дарогу.

84. І вось надарыцца часамі мароз над усімі маразамі; ідзе сярдзіта, пагражае, па даху гонтамі страляе.
85. Ды ў добры час Алесь з Глебам вянуліся. Бацьку рукі, вочы жывой вадой абмылі, той і аджыў. Нарадаваўся вяртанню сыноў і моцна заснуў, бо ўжо вечар быў.
86. Замерла рэчка між лясамі, бярозы з голымі сукамі спляліся з вольхамі над ёю, яліны цёмнай чарадою навіслі густа салашамію
87. Дома – як хочаш, а ў людзях – як скажуць.
88. Дарога павярнула ўлева, пайшла грудамі, шчыльней тулячыся да Нёмана, дзе ён апісваў зграбную луку, падыходзячы да лесу.
89. У краўца іголак многа, але з ніткай – аніводнай.

**ЛІТАРАТУРНАЯ РАБОТА ПА ШЭРАГУ
ПРОЙДЗЕННЫХ ТВОРАЎ.
МАРАЛЬНА – ЭТЫЧНАЯ ПРАБЛЕМАТЫКА
VKЛAC**

1. Я.Колас “У старых дубах”.
2. М.Лынькоў “Васількі”.
3. Р.Барадулін “Бацьку”.
4. А.Кудравец “Цітаўкі”.
5. Г.Далідовіч “Страта”.
6. С.Грахоўскі “Мама”.

I. З якога твора ўрыўкі?

1. Ён устаў і, хвалюючыся, пачаў гаварыць. Гаварыў ціха, ясна і вельмі глыбока, нібы настаўнік.
2. Прайшлі гады. Мы пасталелі самі, і, мабыць, крыўдна мне не аднаму, што гэтае святое слова “мама” цяпер сказаць ужо няма каму.
3. Такіх дубоў цяпер рэдка дзе ўбачыш. Іх не чапала рука людская.
4. А голас Бобіка чуўся ўжо ў самым рагу.... Мусіць, нехта скочыў з яблыні.
5. Ля весніц толькі зноў твой вяз крануў галінкамі за плечы.
6. І тут жа расказваў свайму сябру здарэнне з якім-небудзь асілкам.
7. Ён выстраліў некалькі разоў у Міколку і потым, нібы спужаўшыся чагосьці, хутка схваў задымлены рэвальвер.
8. Нешта ж трэба рабіць.... Ён перайшоў вуліцу, зайшоў на двор дзедзета Нупрэя.... Ён дапаможа, параіць.
9. Кастусь не чуў, як Валік паклаў яму ў кішэню два вялікія яблыкі.
10. Ніякі ўрач, нават прафесар, мне не паможа.
11. Не спала ты асеннімі начамі, хоць падала ад зморы галава.
12. Тады хацелася наўзрыд заплакаць шчырымі слязамі.

II. Герой па апісанні?

13. Глыбей заворвалі маршчыны.
14. Калі пушок прабіўся над губой.
15. Бачыў ён чорныя мундзіры, чорныя шапкі з чырвонымі кантамі.
16. То ж стары чалавек, яму гадоў дзевяноста.
17. Быў у акульях, надзвычай белы.
18. Было за семдзясят.
19. Найлепшыя дружакі, даўно цягнецца іх дружба.
20. Сінімі васількамі адцвіталі вочы хлопчыка.
21. Акуляры рабілі сур’ёзным, разумным і сталым.
22. Быў у акульях, надзвычай белы.
23. Бо ў хаце быў адзін мужчына.
24. Свяцілася квоялая ружовасць, а абвіслыя вусы хавалі добрую ўсмешку.

III. Герой па ўчынках?

25. У кіно ў гэты вечар не пайшоў.
26. Ты прала кужаль, ты капала гліну, а ў час жніва зусім не чула ног.
27. Заходжу на могілкі, падоўгу стаю ля агарджы.
28. Ты мне не падасі рукі, глядзіш удаль з-пад шкла партрэта.
29. Кінуў на траву хлеб, сарваў ружжо і, гарлапанячы на ўвесь сад, пабег.

30. А шапку я заўжды здыму перад магілай невядомай.
31. Ён проста перакінуў у акно нейкі скрутак, загорнуты ў газету.
32. Схаваўшыся за куст, моўчкі наглядаў за сваім сябрам, і без усякай злой мыслі раптам вылецеў з-за куста.

IV. Кому належаць рэчы?

33. Дасць у торбачку сала.
34. Пенал і любімы компас.
35. Старая школьная торбачка, стары абгрызены пенал, любімы сшытак.
36. Навошта яму гэтае ружжо.
37. Ля весніц толькі зноў твой вяз.
38. Сінія васількі схаваў за пазуху.
39. Прапусціць з ахапкам кветак.
40. Ліпавы кошык ціха ўдарыўся аб зямлю.
41. Там быў ладны кавалак сала і акраец хлеба.
42. Адмысловае адзенне, патфель, акуляры.
43. Чорныя мундзіры, чорныя шапкі.

V. Кому належаць словы?

44. Я і сам пішу вершы.
45. Вось наша ўся сямейка ў хаце.
46. Дзед, мусіць, здагадваецца, хто трасе яблыкі.
47. І чуў кароткае: “Прыедзе”.
48. Мам, ну чаго ж ты маўчыш?
49. Вось што, братачка. Садзіся вот. Ну, што мы з табой – адно старое, другое малое.
50. Хай падрасце, няхай паспіць сыноч.
51. Хоць бы, як колісь, мамаю назваў.
52. Ты глядзі ў мяне, паганец...Калі дзе-небудзь і калі-небудзь ты ляпнеш якое слова, я выцягну доўгі твой язык.
53. Ратуйце! Утапіўся! Гвалт, людзі, ратуйце!
54. Яблычкаў сабраў...Буду частаваць цяпер.
55. Нельга так, дзеці. Трэба не засмучацца, а радавацца, што ў наш клас прыбыў добры вучань, выдатнік.
56. Калі я ўпаду раптам, дык ты не бойся.
57. А, можа, я скажу настаўнікам, што табе блага?

VI. Закончыць радкі.

58. У кіно ў гэты вечар.....
59. Хадзем з намі гуляць.....
60. Я і сам пішу.....
61. А шапку я заўжды здыму.....
62. І Костусю здалося, што дзед неяк хітра.....
63. Назваць цябе, як у маленстве.....
64. Ліпавы кошык ціха ўдарыўся.....
65. Базыль і Грышка – найлепшыя.....
66. Сінімі васількамі адцвіталі.....
67. Хацелася пачуць.....
68. Рабіў разам з Міцём.....
69. Міця, можа, быў бы маім самым.....
70. Што гэта святое слова “мама” сказаць ужо.....